

**TOPTANCI
SEBZE
HALLERİNDE
FAALİYET
GÖSTEREN
KOMİSYONCULARDA
BELGE
DÜZENİ**

Haydar Çamalan
Vergi Denetmen Yrd.

A- GİRİŞ

Borçlar Kanununun 416 maddesinde, alım satım işlerinde komisyoncu, ücret karşılığında kendi namına ve müvekkili hesabına kıymetli evrak ve menkul eşya alım ve satımını yapan kişi olarak tanımlanmıştır. Müvekkil ile komisyoncu arasındaki ilişki komisyonculuk sözleşmesi ile düzenlenmektedir. Komisyoncu ile ilişkide bulunan üçüncü şahıslar komisyoncunun müvekkili adına hareket ettiğini bilseler dahi komisyoncu ile aralarında düzenlenecek sözleşmelerden doğan hak ve borçlar komisyoncuya ait olacaktır. Komisyoncu elde ettiği hakları sözleşme hükümlerine dayanarak müvekkiline aktaracaktır.

Bu genel tanım ve açıklamadan sonra toptancı sebze hallerinde faaliyet gösteren komisyonculara gelince bunlar 80 sayılı Hal Yasasında yer alan hükümlere göre faaliyet göstermek zorundadırlar. 80 sayılı Hal Yasasında sebze ve meyve komisyoncusu belediyelerin gösterdiği kapalı mahallerde müstahsilden gelen malların tüketiciye veya tüccara satılmasına aracılık ederek komisyon geliri elde eden ticaret erbabı olarak tanımlanmıştır.

Bu çalışmamızda sebze ve meyve komisyoncularının fiilen uyguladıkları belge düzeni ile muhasebeleştirilmesi ile karşılaşılan sorunlara çözüm olabilecek bir düzenleme önerimiz yer alacaktır.

B- SEBZE VE MEYVE KOMİSYONCULARINDA BELGE DÜZENİ :

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 51. maddesinin 8 nolu bendinde tavassut işi yapanların götürü usulden yararlanamayacakları ayrıca aynı maddenin 11. bendinde yer alan yetkiye dayanarak Bakanlar Kurulunca zirai mahsulleri satın alarak kısmen veya tamamen nihai tüketici dışında kalanları satanların gerçek usulde vergilendirileceklerini kararlaştırılmıştır.

Sebze ve Meyve Komisyoncuları bir tür tavassut işi yaptıklarından kazançları gerçek usulde vergilendirilecek ticari kazançtır. Ayrıca zirai mahsul alım satımı organizasyonu içinde ve aynı türden muamelelerden elde edilen komisyon gelirlerinde ticari kazanç kabul edilmektedir.

VUK.nun 229. maddesinde: Fatura satılan emtea veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek amacıyla emteayı satan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır, şeklinde tanımlanmıştır. İzleyen maddelerde ise faturanın kimler tarafından hangi kişi ve kuruluşlara düzenleneceği ve fatura nizamı açıklanmıştır.

VUK.nun 257. maddesinin Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüđünün KDV. : 2601079-6 sayılı Genel yazılıyla: Vergi Usul Kanununa göre faturanın malı satan tüccar tarafından düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak, Sebze ve meyve komisyoncularına müstahsil veya tüccar tarafından satışı yapılmak üzere gönderilen sebze ve meyvelerin fiyatının, ağırlığının ve fire durumunun önceden bilinmemesi ve fiyatlarının toptancı hallerinde arz ve talebe göre günlük olarak tesbit edilmesi nedeniyle satılan mala ait faturanın komisyoncular tarafından düzenlenmesi uygun görülmüştür.

Bu durumda bilahare komisyoncunun malın satış tarihinden itibaren azami on gün içinde satılan malla ilgili olarak malı gönderen müstahsile veya tüccara satış bedeli üzerinden ve satışa konu mala ait nakliye, navlun, hammaliye rüsum, komisyon bedeli gibi giderlerinde yer aldığı faturayı düzenlemesi gerekmektedir.

Yalnız bu uygulama sadece 80 sayılı Belediyelerce Kurulan Toptancı Hallerinde faaliyet gösteren sebze ve meyve komisyoncuları için geçerli kılınmıştır.

Uygulamaya gelince:

Sebze ve meyvi komisyoncuları iki tip fatura bastırmaktadırlar. Bunlardan birisi kendilerine gelen emteayı sattıkları müşterilerine düzenledikleri ve satış

bedelini ile satılan ürünü gösteren ve genel olarak HAL ÇIKIŞ FATURASI / FİŞİ olarak adlandırdıkları faturalardır. Sebze ve Meyve Komisyoncuları sattıkları her ürün için bu faturayı müşterisine vermekte ve müşteri hal çıkışında belediye görevlilerine bu faturayı ibraz ederek ürünü halden çıkarmaktadır. Genel olarak hiç bir sebze ve meyve komisyoncusu bu faturaları yasal defterlerine intikal ettirmemektedir. Gerekçe olarak sattıkları ürünlerin kendilerine ait olmadığını sadece müvekkilleri adına hareket ederek satış yaptıklarını ve fatura düzenlediklerini beyan etmektedirler.

İkinci olarak; Ürünü kendilerine gönderen müstahsil veya tüccar adına düzenledikleri ve genel olarak KOMİSYON FATURASI olarak adlandırılan faturalar düzenlenmektedir. Bu faturalarda satılan ürünlerin cinsi, miktarı, birim fiyatı, tutarı, hesaplanmışsa hesaplanan KDV tutarı ve bu tutardan indirilen masraflar (nakliye, nevlun, hammaliye, rüsum varsa gelir vergisi tevkifatı ve fon payı, komisyon ve komisyona ait KDV toplamı) ile ürünü gönderen müstahsil veya tüccara ödenecek net tutar gösterilmektedir. Sebze ve meyve komisyonları bu faturalarda yer alan komisyon bedeli ile KDV'nin yasal defterlerine intikal ettirmekte ve beyan etmektedirler.

Yukarıda yer alan açıklamalardan anlaşılacağı üzere sebze ve meyve komisyoncuları yasal defterlerine komisyon faturalarında gösterdikleri komisyon tutarını hasılat olarak KDV'nide hesaplanan KDV. olarak kaydetmektedirler. Bunlara karşılık gider olarakta işyıcın ait elektrik - su - telefon - kira ve işçi ücreti vb. işle ilgili giderleri kaydetmekte varsa bunlarla ilgili yüklendiği KDV'ni indirim KDV. olarak kaydetmektedirler.

Burada karşımıza HAL ÇIKIŞ FATURASI / FİŞİ olarak adlandırılan faturaların yasal defterlere kaydedilmemesi gibi bir sorun çıkmaktadır. VUK.nun 229 ve devamındaki maddelere göre düzenlenen ve ticari bir ilişkiyi yansıtan bu faturaların yasal defterleme kaydedilmemesi hukuken doğrusudur? Yukarıda bahsettiğimiz genel yazıda bu konuda bir açıklama bulunmamaktadır. Yapılan açıklamalar KDV'nin hesap ve işleyişiyle ilgilidir.

C- BELGE DÜZENİNE İLİŞKİN ÖNERİLER :

Kanımızca Hal Çıkış Faturası olarak adlandırılan faturaların yasal defterlere kaydedilmemesi VUK.nun 352. maddesinin I-6. bendinde belirtilen kayıt nişanına uyulmaması olarak tanımlanan usulsüzlük suçunu oluşturur.

Ancak burada muhasebe tekniği açısından karşımıza şöyle bir sorun çıkmaktadır. Komisyoncu satış faturalarını defterine kaydederse bu satışlara karşılık maliyet olarak hangi belgeleri alıp kaydedecektir?

Ürünü gönderen çiftçiler genel olarak küçük çiftçi muafiyetinden yararlanan veya götürü zirai kazanç mükellefleri oldukları için buradan herhangi bir belge temin edilmesi söz konusu olamaz. Ancak bunlara müstahsil makbuzu düzenlenirse bu makbuzların tüccarda kalan kısmı fatura yerine geçeceğinden maliyete ilişkin belgeler olarak yasal defterlere kaydedilir.

VUK.nun 235. maddesinde müstahsil makbuzunun hangi hallerde kimler tarafından düzenleneceği ve sonuçları açıklanmıştır. Madde metninde bulunan "... Mal tüccar adına bir adamı veya mutavassıt tarafından alındığı takdirde makbuz bunlar tarafından tanzim ve imza olunur..." şeklindeki hükümden sebze ve meyve komisyoncularının satışına aracılık ettikleri müstahsil malları için mutavassıt kişi olarak müstahsil makbuzu düzenleme mecburiyetleri doğmaktadır.

Zaten fiili durumdada müstahsiller ürünleri satılmak üzere komisyoncuların bulunduğu toptancı hallerine getirmemektedirler. Bunlar komisyoncu adı altında faaliyet gösteren tüccarlar tarafından bizzat veya adamları aracılığıyla çiftçinin bağında, bahçesinde, veya tarlasında kendi adlarına alınmakta, nakledilmekte ve Toptancı Hallerinde bulunan işyerlerinden pazarlanmaktadır. Sebze ve Meyve Komisyoncularının düzenledikleri komisyon faturalarının incelenmesinden ülkenin her tarafındaki müstahsiller adına düzenlenmiş faturalar görülmektedir. Örneğin Antalya'da bulunan bir üreticinin Diyarbakır'a, Van'a ürün göndermesi abestir. Çünkü Antalya Toptancı Sebze Hali kendi şehirlerindedir. Diyarbakır'da, Van'da faaliyet gösteren komisyoncu kendisi veya işçisi aracılığıyla Antalya'dan zirai ürünü satın almakta ve işyerlerinden pazarlamaktadırlar.

D- VERGİ İNCELEMELERİNDE İZLENEN YÖNTEM :

Toptancı Hallerinde faaliyet gösteren Komisyoncu / Tüccarlar nezdinde yapılan vergi incelemelerinde aşağıdaki yöntemler izlenmektedir.

1- İncelemeler sırasında komisyoncuların satış faturalarında yer alan satış hasılatları ile komisyon faturalarında gösterilen ve çiftçi / tüccarlara bilgi verme mahiyetinde olan hangi ürünlerin, kaç kilosunu, kaç liradan, kaç liraya satıldığını gösteren satış tutarı karşılaştırılabilir. Normal şartlarda bu tutarla ya eşit olmalıdır yada çok az fark edebilir. (Bu fark dönem başında veya sonunda (örneğin 25 Aralıkta gelen ürünün 26 Aralıkta satıldığını kabul edelim. Bu ürün satışına ait komisyon faturası en geç 5 Ocak'ta düzenlenmiş olmalıdır.) gelen ürünlerin komisyon faturalarının düzenlenmesi bir sonraki döneme sarkabilir veya bir önceki dönemde gelen ürüne bu dönemde komisyon faturası düzenlenmiş olabilir)

2- Bazı komisyoncu / tüccarlar gelen ürünlerle ilgili olarak liste düzenlemekte yapılan satışlar bu listelere faturalardan kaydedilmekte olup bu listeler komisyon faturalarına temel alınmaktadır. Bu türlü listeler bulunması halinde satış faturaları ile komisyon faturalarının kontrolü / kıyaslanması çok kolaylaşmaktadır. Komisyon faturası düzenlenmemiş satışlar derhal belirlenebilmektedir.

3- Emtea hareketleri üzerinden kaydı envanter yapılabilir. Ancak düzenlenen satış faturalarının çok fazla olması faturalarda yer alan miktar bilgilerinin çoğu zaman silik, okunamaz halde olması stokların doğru sayılarak envantere alınmamış olması hatta hiç sayılmaması, kaydı envanter sonuçlarının sıhhatini etkilemektedir. Ancak incelemede dikkate alınması gereken noktalardan biridir. Kaydı envanter sonuçlarına göre farklı seçenekler izlenebilir.

4- Sebze ve Meyve komisyoncuları komisyoncu / tüccar olarak toptancı halleri dışında da kendi nam ve hesaplarına ürün alıp satmaktadırlar. (Aslında bütün satışları bize göre kendi nem ve hesaplarına yapılmaktadır.) Bütün komisyoncuların reddettiği bu hususda incelemelerde gözönünde bulundurulmalıdır.

E- SONUÇ :

Toptancı Sebze Hallerinde faaliyet gösteren Sebze ve Meyve Komisyoncularının düzenledikleri belgelerin hem muhasebeleştirilmesinin kolaylaştırılması hemde Kurum/Gelir, KDV ve Zirai Gelir Vergisi Tevkifatlarının ziyaa uğratılmaması için :

1- Komisyoncu adıyla faaliyet gösteren bu kişiler gerçekte komisyonculuk yapmamakta olup doğrudan zirai ürün alım satımı yapan tüccarlar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

2- Götürü ve vergiden muaf müstahsillerden aldıkları ürünler için müstahsil makbuzu düzenleme zorunluluğu getirilmelidir.

3- Sattıkları ürün için düzenledikleri faturalarda KVD'ni ayrıca gösterip beyan ve ödemeleri sağlanmalıdır.

Bu şekilde yapılacak bir düzenleme ile Toptancı Hallerinde faaliyet gösteren komisyoncu / tüccarların faaliyetleri daha kolay denetlenebilecek, vergisel olarak daha iyi kavranacak ve yasal olarak geçerli olan satış faturalarının defterlere kaydedilmemesi gibi normal olmayan bir durumun doğması önlenmiş olacaktır.